

רבי אליהו דוד רבינוביץ תאומים זצ"ל

קונטרס "שבת הארץ"

תוכן העניינים

כד) א. ניכוי הוצאת הבאת הטבל למקום הכהנים	א) התורם משלו ע"ש חבירו
ב. תרומת ענבים וזיתים.	ב) מע"ש שאין בו שו"פ
כה) קריעה על ראית מקום המקדש.	ג) קנס עזרא
כו) ברכת דייץ האמת על ראית מקום המקדש.	ד) רוב ע"ה מעשרין הם
כז) נותן עיניו בצד זה.	ה) תרומ"ע בשביעית
כח) ביעור תרומה טמאה ע"י ישראל.	ו) שיעור הפרשת תרומה בזה"ז
כט) זמן ביעור שביעית	ז) ראשית ששייריה ניכרים
ל) נתינת מעש"ר ללויה	ח) תרו"ג מן המוקף
לא) גדר מצות תרומת מעשר	ט) מקדים מעשר לתרומה
לב) הוצאת פירות שביעית לחו"ל	י) תורם משלו ע"ש חבירו
לג) הפקעת מצות שביעית	יא) אשת לוי נותנת רשות לתרום
לד) לא סמכה תורה על הנס	יב) תרומת נכרי
לה) יו"ט שני במי שדעתו לחזור לחו"ל	יג) לקוח
לו) פירות חו"ל שנכנסו לא"י בשביעית	יד) מקח קובע למעשר
לז) זר העולה לדוכן	טו) שולק ומבשל לענין קביעות מעשר
לח) שיעור באכילת מצה	טז) שריפת שמן שריפה בשבת
לט) הפרשת תרומה מפירות עכו"ם ע"י שליח	יז) הדלקה בטבל טמא
מ) זילוף תרומה טמאה בשבת	יח) נתינת טבל מחבר לחבר
מא) תורם ענבים ועשאים יין	יט) מע"ר שהקדימו בשבלין
מב) גרם איבוד תרומה ומע"ש	כ) מע"ש בזהמ"ז (הגה"ה בש"ך)
מג) הפסד תרומה ופירות שביעית	כא) וידוי מעשר
	כב) פדיון מע"ש על פרוטה שנתחללה
	כג) האכלת תרומה לבהמה בזמה"ז

* קונטרס זה בכת"ק של האדר"ת זצ"ל נמצא באוצר הספרים של ישיבת פונוביז' והעתקו נמסר לידינו ע"י הרב אליעזר כהנמן שליט"א, ותח"ח לו.

הקונטרס עוסק במצוות התלויות בארץ ודינים הנוהגים בא"י ונכתב לאחר עלותו לא"י. חלק מהקונטרס — מאות ז' עד אות כ' — הן הערות קצרות על שו"ע הלי' תרומה ונו"כ. ההערות הקצרות נכתבו בלא העתקת דברי השו"ע ונו"כ, ואנו הוספנו בגוף הקונטרס את לשון השו"ע ונו"כ.

לד' הישועה

א

בב"י יו"ד סי' של"א כ' ליישב דעת הרמב"ם שפסק דהתורם משלו על של חברו
 וצ"ע דעת, שאע"ג שבגמ' היא איבעיא דלא איפשטא סובר הר"מ ז"ל דמדאמר רבי
 בבהו אח"כ דהתורם משלו עש"ח טוה"נ היא של התורם ממילא דא"צ דעת דאל"כ
 וי' של בעל הכרי (וזהו כוונתו בכ"מ ה' תרומות שכ' שנפשטה איבעיא השני',
 המל"מ נתקשה בדבריו ולא הביא דבריו שבב"י).

והנה מלבד שיש לעורר ע"ז, דאכתי לא מוכח דא"צ דעת מהא דטוה"נ של
 תורם די"ל דמ"מ יש להסתפק ולומר, אף שצריך דעת, מ"מ שניהם שוים בזה, כמו
 שהתורם צריך לבעל הכרי שיסכים להפרשתו כן בעה"ב צריך להתורם לתרומתו.
 צ"ל דה"ל של שניהם.

אמנם ביותר יש לעורר לדעת הרמב"ן ז"ל דשתי מצות הן ההפרשה והנתינה, א"כ
 מה ענין טוה"נ שהיא על הנתינה לבעל הכרי, מפני שהוא נותן רשות לתורם, שזהו
 ק על הפרשתו אבל על נתינתו א"צ דעתו ושליחותו כלל, וא"כ האיך תלי הא בהא.
 ואת"ל דהר"מ ז"ל לטעמי' דלס"ל דהו"נ הן שתי מצות וכדחשביניהו באמת בס'
 ומצות למצוה אחת להפריש ולתת לכהן, מ"מ אינו תלוי כלל זב"ז, דהא מצות
 הפרשה היא בכ"ש לפטור את הכרי מטבלו, והנתינה היא לכה"פ בעין רעה א' מס',
 א"כ מה ענין טוה"נ של כהן לבעל הכרי בשביל הרשות שנתן לו, ומה הועיל
 הכהן לתת לו חטה אחת, ואיזה טוה"נ שייך בזה שאינו ש"פ, ואם שהתורם נותן
 ורבה מה לו לבעל הכרי ולתורם.

ומסופקני לומר דאפילו להתוס' רי"ד והנוב"י שחדשו דמצות נתינה היא שיתן
 ראוי ואינו שייך למצות ההפרשה, י"ל דזהו רק לבעל הכרי עצמו, שאם הוא תורם
 צריך לתת כדי נתינה לקיים מצות נתינה בתבואתו, אבל כשהלה מפריש על של זה
 ותבואתו, י"ל דכיון דחיובא לאו עלוי רמיא, די כשיעור מצות ההפרשה לבד לפטור
 ות התבואה, מן הטבל, אבל מצות הנתינה אינו מחוייב כלל, ול"ש בזה עליו מצוה
 וק"ו שיי"ל דאין בהתורם משלו עש"ח משום עין יפה ורעה, כיון דלאו חובה
 עליו כלל.

אלא שיי"ל דאם נאמר כן, יהא אסור לעשות כן מפני גזל השבט, והפסד הכהן מה
 זיהי' מרויח כשבעה"ב בעצמו הי' תורם משלו, שבודאי הי' מקיים מצוה כהלכתה.

ב

שם, בדין מעשר שני, כ' הטור, מע"ש שאין בו פרוטה א"צ לפדיון וישהנו עד
 שיהא בו פרוטה ויפדנו. הנה מבואר בב"י מקור הדין דצריך שיהא בו ש"פ, וחידוש
 שהביא פלוגתת האמוראים וכי מ"ד אין בו איתותב בקשיא, ומ"ט לא העיר האין
 סק כהך מ"ד כיון דעלתה בקשיא, ואף דכבר נודע בכללים כי קשיא אינה כתיובתא
 ו"מ טעמא בעי למה פסק כמ"ד הזה ולא כמ"ד אין בחומשו פרוטה. וביותר קשה,

שהרמב"ם פסק באמת כמ"ד אין בחומשו פרוטה. עוד ראה זה פלא, שהרמב"ם ז"ל מפרשו לענין הוספת החומש, שא"צ להוסיף חומש כשאינן בחומשו פרוטה, ותוס' נשאר ע"ז בקושיא למה לא נפרש כן באמת. ונראה שהרמב"ם ז"ל אה"נ שמפרש שזהו עצם מחלוקתם של הנהו אמוראי, דלמ"ד אין בו, מפרשו לענין תפיסת הפדיון שאינו תופס בפמש"פ, ולמ"ד אין בחומשו, היינו שאין מוסיפין חומש כשאינן בחומשו ש"פ. אבל לענין תפיסת הפדיון פמש"פ לא זכר מאומה. ואולי ל"צ קרא כלל ע"ז, כיון שפמש"פ אינו כלל ממון ממילא ידעינן זה ול"צ קרא דממעשרו ולא כל מעשרו. ויעו' רש"י ותוס' גיטין (יב.) מה שנחלקו אם הקדש חל על פמש"פ. ויעווי"ש בב"מ (נה.) שמסוגיא דגמ' משמע כמ"ד אין בחומשו.

ג

שם, בדבר מעשר ראשון אם קנס עזרא לדורו לבד או לעולם, נ"ל דרך לעצמי, שבאמת הוא תמוה לקנוס כל הלויים בשביל אותם שלא עלו, וזהו בודאי טעמו של הר"מ ז"ל דס"ל שלא קנס עזרא רק להלויים שבדורו, שקראם ולא עלו אז בהבנות הבהמ"ק השני, אמנם גם להסוברים שקנסם עד העולם, נ"ל שלא לכולם קנס, רק לאותם שלא עלו, אבל הלא היו הרבה שעלו עם עזרא וככתוב בד"ה ובס' עזרא, וא"כ מאיזה טעם נקנוס דורותיהם אחריהם, הרי עשו כדין, ועלו אז. ולכן נ"ל דאפילו להסוברים שלעולם קנסו להלויים שלא ליתן להם את המעשר, מ"מ מי שהיה בידו מגילת יחוסו שאבותיו עלו אז, שפיר ניתן לו מן הדין, ולא היו יכולים למנוע חלקו ממנו. אך מי של"ה בידו כתב המתייחס והיה מסתם לויים להם לא נתנו מפני הקנס הזה, ואף כי גם הוא יכול לומר אולי עלו אבותינו אז, י"ל שעזרא תיקן להם שמי שעלה יהא בידו כתב יחוסו לבניו אחריו שעלה, ומאחר שלזה אין כתב יחוס לזה ממילא ל"ה יכול להוציא לחלקו, ונתן לכהנים. ובסכרא זאת ממילא סרה קו' התוס' מעובדא דר"ג שבפ"ה דמע"ש שנתנו המעש"ר לריב"ח, שבדאי אבותיו של ריב"ח עלו אז עם עזרא (ועי' ערכין (יא:)) שריב"ח שימש בבהמ"ק, וכן גם בסוכה נ"ג).

ומיהו גם בלא דברינו י"ל בפשיטות דאותם הלויים ששימשו בבהמ"ק בודאי נתנו להם את המעשר, ולא יתכן כלל שלא ליתן להתנא הגדול ר' יהושע ב"ח ששירת בבהמ"ק כסוכה (נב.), ובערכין (יא.) מפורש שהי' מן המשוררים, וכי בשביל אבות שאכלו בוסר תקהינה שיני בנים, והרי בכ"מ שו"ט הגמ' אם קנסו בניו אחריו, יעו' גיטין (מד) וש"נ, וכ"ש בכה"ג דהכא שהלויים שבאו אחרי כמה דורות ל"ה בעולם בעת שעלה עזרא והם לא עלו.

ד

תוס' בכורות (יב.) בראש העמוד, כ' דהא דרוב ע"ה מעשרין הם, לא אמרו רק כתבואה שלאחר המירוח אבל לא קו"מ. והדין עמהם, דודאי לא נוכל לומר

הקדימו להפריש עוד קודם מירוח מה שאין חייבין אז בהפרשה כלל, והרי ראינו יורות האחרונים שעשו טצדקאות לפטור לגמרי מן המעשרות כבכרכות (לה:), ונאמר עוד שרוב ע"ה יפרישו גם קודם המירוח (ולכאורה הוה א"ש קצת בזה, 'תוס' דאביי אדאביי, יע' תוס' כתובות (כד.), שלהאמור נפ"מ בשינויא דאביי קודם מירוח דל"ש רוע"ה מע"ה — אלא שא"כ גם רבא מודה).

ואמנם ק"ל מתלמוד ערוך בביצה (לה:): דא' שם ש"מ מברייתא דתניא הלוקח אנים מע"ה במקום שרוב ב"א דורסין לוקח מהם ארעי ומעשרן דמאי, ש"מ מקח נון קובע בדבר של"ג מלאכתו, וש"מ רוב ע"ה מעשרין הן, הרי קמן להדיא דגם דם מירוח אמרו רעה"מ וצע"ג. (ואולי ע"ד הדחוק י"ל דלפמש"ש (יג:) מעשר נשון שהקדימו בשבלים פטור מת"ג א"כ לפעמים ניחא לי' לע"ה לתרום בשבלים י' לפטור מת"ג, אך ז"א).

ה

בטור סי' של"א, כ' ובשביעית היא שמיטה ואסור כו' ואין בה תרומ"ע, כ' הב"י י"ו כיון דאין זורעין בה לא שכיח תרו"מ א"נ לפי שהדברים הצומחים בה הם פקר ופטור מתרומות ומעשרות. ומיהו אם נכרי מכר לישראל פירות בשביעית מ"מ ביד ישראל, משמע דודאי נוהג בהם תרומ"ע וכ"כ בס' כו"פ כו', וכן סתם מ"מ א"ס י"ט. ולכאורה תלוי זה אם שביעית היא אפקעתא דמלכא או שהתורה מרה שצריך כל איש להפקיר, שאם היא אפקעתא דמלכא א"כ גם של נכרי פטור תרו"מ, שהרי כ' בתורה כי לי הארץ, וגם נפ"מ אם ישראל גודר שדהו ואינו פקירו דמ"מ פטור מתרומ"ע משום דרחמנא אפקרי', ואינו מועיל מה שהוא אינו צה. וראיתי להפרישה שכתב ע"ד הב"י אע"ג דמדאורייתא אין השביעית נוהגת כ"כ מה"ת ל"ה הפקר, מ"מ הפקר ב"ד הפקר ועי"ש, ולפ"ז י"ל דבפירות של נכרי ש סברא זו כלל דאין ב"ד יכולים להפקיר של נכרים, ואין הנכרים נזקקין לדברי ד של ישראל.

ו

בשו"ע ס"ק י"ט, בזה"ז שתרו"ג עומדת לשריפה מפני הטומאה שיעורה כל הוא. תמיהני שלכאורה ה"ל לחלק דלא בכ"ד י"ל כן, דהא גם בעת שהיו טהורים שמן שריפה שנקרא כן ע"ש שלשריפה עומד, ומ"מ היו מפרישים ממנו כשיעור, וכן גם בחלה טמאה הרי מצינו שהיו מפרישין א' ממ"ח. אלא שעיקר הדבר לא שום שלשריפה עומד, רק הואיל ולא יבדור אזיל וכמש"ל סכ"ה. וצ"ל הואיל ואין ילים לאכול הטהור ממילא גם אין מסיקין בהטמא, אבל כ"ז הוא רק בחיטים או סה שאין דרכם להסקה ולשריפה, להנות בהם אז, וא"כ ה"ל איבוד בעלמא, אבל שמן שלהדלקה הוא עומד מ"ט לא יפרישו כשיעורו ולהדליקו כבדורות אשונים. ויעו' בבאור הגר"א ז"ל ס"ק ע' מה שתמה על המחבר שם.

בט"ז ס"ק י"א, אם אמר כל הפירות האלו תרומה לא אמר כלום, דבעינן ראשית ששייריה ניכרים. בכאן ל"ש משום ניכרים כלל, דבעינן ראשית, ודבריו צ"ל בסעיף שאח"ז, באומר תרומת הכרי לתוכו ולא ציין המקום, לא אמר כלום.

ח

בש"ך ס"ק מ"ט, מש"כ הטעם דתרו"ג צריך מן המוקף משום שניטל באומד וחכמים נתנו שיעור לזה, ע"כ צריך מן מוקף כו' — תמיהני שלדבריו רק מדרבנן הוא שצריך מוקף, ותוס' גיטין ל' ב' כ' מפורש שמה"ת צריך מוקף, ויעוי' במל"מ ספ"ג מתרומות מש"כ המגיה בזה, וה"ל להעיר מדברי הש"ך שדבריו נגד ד' התוס' והרשב"א ז"ל.

ט

בשו"ע סי' כ"ז, המקדים מע"ש לראשון או מעש"ר לתרומה אע"פ שעבר בלא תעשה מה שעשה עשוי. קצת אינו מדוקדק שהעתיק ל' הר"מ ז"ל כמו שהוא, והמחבר ז"ל הל"ל מתחילה שאסור להקדים ועובר בלאו.

שם, אבל התורם משלו ע"ש אחרים ה"ז תרומה ותיקן פירותיהם. אינו מוכן למה הוסיף הר"מ ז"ל שתי התיבות האלו ותיקן פירותיהם, דודאי כיון שהוא תרומה הרי תיקן פירותיהם.

יא

סמ"א, הבן כשאוכל עם אביו והאשה בעסתה תורמין מפני שהן ברשות. חידוש שלא נזכר בכאן הך דביבמות (פו.) שנותנת רשות לתרום יעו"ש, וכמדומני שגם הר"מ לא כתבה, וכבר כתבנו במק"א בזה בס"ד.

יב

סמ"ד, עובד כוכבים שהפריש תרומה משלו גזרו חכמים שתהא תרומתו תרומה אם הוא בא"י. יעוי' רש"י ותוס' קדושין (מא:) וגיטין (כב:) שנראה מדבריהם שמה"ת תרומתו תרומה, ויעוי' גם תוס' בכורות (יב:).

יג

ש"ך ס"ק קי"ז, הלוקח פטור מן התורה שנאמר תבואת זרעך וחייב מדרבנן, בד"א שלקחו אתר שנגמרה מלאכתן ביד מוכר, אבל אם נגמרו ביד לוקח תייב לעשר מן התורה. חידוש שלא זכר שר שיש בזה פלוגתת הראשונים אם קודם מירוח

וקא או לאמ"ר דווקא יעו"ש בתוס' ב"מ (פח) ובכורות שם, שר"ת וריב"א נחלקו
ה, ועי' ג"כ השגת הראב"ד בכאן.

יד

סצ"ד, הלוקח פירות תלושין לאכלן נקבעו למעשר כמו שנתבאר, ומאמתי יקבעו
שיתן דמים אע"פ שלא משך. הגה מה שמקח קובע למעשרות הוא רק דרבנן, וא"כ
קשה הלא מדרבנן אין קנינו קנין כיון של"ה משיכה, ואם בתר תורה אזלינן הרי
ה"ת אין מקח קובע כלל. וי"ל שמלבד שמוזה ראייה דאזלינן לחומרא בתרווייהו
מו דחשבינן חמץ בפסח לדשיל"מ משום דלאחר הפסח מותר אף שמדרבנן הוא
סור וחומרת דשיל"מ רק מדרבנן, וי"ל עוד דבאמת הרי אסור לחזור בו ויש עליו
שפרע ואין יוצא ידי שמים כשחוזר בו, א"כ זה גופא קובע וכדלקמן סצ"ה ואם
יר"ש כו'.

טו

סק"ב, אחד המבשל ואחד השולק ואחד הכובש קובע למעשר. משמע שהשולק
זו מהבישול, ויעויין בתוי"ט ריש פ"ד דמעשרות.

טז

ש"ך ס"ק קל"א, אין מדליקין בטבל טמא וכ"ש בטהור בחול ואצ"ל בשבת.
סיף ואצ"ל בשבת, כ"ה בר"מ מן הגמ' בשבת (כב). ובאמת תמוה מאי ואצ"ל,
מדומני שהרשב"א עמד ע"ז שם.

יז

סקט"ז, אין מדליקין בטבל טמא, לפי הדרש שהוקשו שתי התרומות זל"ז, שא"ל
הן אלא משעת הרמה ואילך, א"כ לאסור לזה מנלן, דהא הך קרא לא נאמר רק
הנים. ומצאתי בפ"י הרדב"ז על הר"מ שנדמ"ח שכ' דלישראל לא צריך קרא דהא
לפרוע חוב מטבל אסור, ותמיהני פה קדוש יאמר ד"ז, הא דאפ"ח הוא רק
רבנן וכמש"ל דאין מוכרים את הטבל אלא לצורך, ואנן מה"ת קאמרינן.

יח

סקי"ז, ואסור לשלוח טבל ואפילו חבר לחבר, קצת יל"ע בלשון הזה אף שכ"ה
וקורו בירושלמי דמאי פ"ב ה"ב.

יט

סק"ל, פירות שהוציא מהם מעשר ראשון קודם שיקבעו הרי זה אוכל מהם ארעי
דם שיוציא מעשר שני, שאין הראשון קובע לשני. לא הבנתי מ"ש מע"ר מתרומה

שקובעת, וגם מדעת... משמע לי שמה שמעש"ר שהופרש בשבליים פטור מתרו"ג היינו מלתת לכהן אבל להפריש חייבין, וא"כ היאך יצויר דין זה דהכא.

כ

ש"ך ס"ק קנ"א, כן היה דיניו בארץ ישראל, צ"ל בזמן המקדש — גם מש"כ לפיכך אין מפרישין מע"ש בירושלים בזמה"ז אלא מוליכין הפירות בטבולן חוץ לא"י, צ"ל "חוץ לעיר". בכלל נ"ל שהדיבור הזה צריך הג"ה.

כא

סקמ"ו, הא אם הפריש מעשר בטומאה אינו מתודה. לפי"ז למה אכפל רבינו המחבר לכתוב כל ההלכה הזאת של ביעור ווידוי מעשר. ונ"ל שזהו רק אם הפרישו בטומאה שלא כדין, אבל בזה"ז שההפרשה בטומאה מוכרחת לנו בעוה"ר שא"א לנו באו"א ל"ש זה, ושפיר יכול לומר עשיתי כאשר צויתני. ויעומש"כ בס"ד בקונטרס אחרית השנים. יזכני השי"ת לקיים כל מצות התלויות בארץ כתיקונן בשמחה ובטוב לבב.

כב

למעלה ס' קל"ג, בזמה"ז פודה שוה מנה בפרוטה. כבר כ' במק"א בס"ד בשם הגרש"ש ש"י שאמר דא"א לפדות במטבע א' כ"פ, שכיון שנפדה כבר עליו פ"א ממילא ה"ל כאסימון שהרי הוא כניקב. ולי ל"נ כלל דמיון הזה, דהא המטבע היא כשהיתה ואין שום דבר ניכר בה, א"כ למה נפסלנו, ומה ענין זה לאסימון שאין עליו שום צורה, וזה הוא עובר לסוחר גם מעתה.

ועתה יזכני ד' בחסדו ית' ומצאתי כדברי בס' כו"פ פ' מ' כתיב שם ומנהגינו היום בארץ הצבי לייחד בתיבה או בכיס חתיכה אחת כסף [ר"ל כלשון בא איין שטיק, והכוונה מטבע אחת] ממטבע היוצא ונחלל על ש"פ ממנו, וכשאנו אומרים שהיא כבר טענה משאה [ר"ל שכבר נתחללה כולה לפי השיווי שלה] נקח לה פרוטה ונחלל החתיכה היא עלי' ונשליכה לאחד הבורות לאיבוד, ועתה תצא החתיכה לחולין והפרוטה תהי' פדיון המעשר, עוד נחזיר החתיכה למקומה וחזור חלילה לעולם, עכ"ל. כדברינו שאין בזה משום דהוי כאסימון כלל.

כג

א"ל שדן לפני הגר"ל דיסקין זצ"ל להתיר להאכיל תרומ"ע לבהמה משום דהא דאין מאכילין מאכל אדם לבהמה הוא רק מדרבנן, ומשום הפסד מרובה שמאבדין אותו ללא תועלת יש להתיר, והוא השיב שהוא אסור מה"ת, אבל הגרש"ס ש"י הראהו מפורש בתנא דכי אליהו שאמר שם, אמרו חכמים מא"י אין מאכילין לבהמה.

והשבתיו אם משום הא ל"א, שגם על דאורייתא אחז"ל כן ומהם בספ"ג דסוכה מרו חכמים אין אדם י"ח ביוט"ר של חג כלולב של חברו.

אבל בעיקר הדבר נ"ל הפעוט, שהוא משום משמרת תרומותי, שמאחר שהוא אנוי לאדם א"א להאכיל לבהמה וא"כ י"ל שזהו בטוהרה, שראוי לאדם, או בדבר ראוי להדליקו אולי ג"כ לאדם עדיף, אבל כל שא"ר כלל לאדם עצמו או לצרכיו ל דמתחילה לבהמה קאי, ומאי כולי האי אם נאכילנו לבהמה כיון שלאדם א"ר, ל"ל דכיון שא"ר למאכל אדם, אם גם מחמת איסורו, ג"כ אינו מאכל אדם עוד, דהא עכו"ם א"א ליתנו, וא"כ מ"ט ליתסר להאכילו לבהמה.

וגם הטהור עדיין יכולים לגרום לו טומאה כיון שבל"ז לאיבוד קאי, מוטב יעשו בו דבר שהוא לתועלת, ולהאכיל תרומה לבהמת כהן התורה התירו דכ' נש כבירושלמי שלהי תרומות, ויעוי' רש"י תענית (כ:) דטעמא דמאכל אדם אין אכילין לבהמה הוא מפני שנראה כבועט בטובתו של הקב"ה א"כ בתרומה שא"ר לל לאכול מפני אסורו ל"ש כלל טעם זה, ואדרבה טפי עדיף שיאכילנו לבהמה הנות מן התרומה שהיא ממתנות כהונה. אך לתוס' ורמב"ם א"א, שצריך שריפה במוש"כ במ"א בס"ד.

כד

הי' לי ויכוח עם ---- בדבר המעשר שמוכרי יין גפן מפרישים, שרוצים לנכות הלולים שכר הבאת הענבים מיפו עם כל ההוצאות שהיו להם עד עשייתם היין, ---- אמר שהצדק עמהם, וראי' מהך דחולין (קלד.) ששוכר פרה ומביא התרומה עיר, וכתוב בטור סי' של"א מפורש שהוא על הוצאות הכהן, וכ"כ הר"מ ז"ל, מקורו טהור מן הירושלמי פ"א (דפאה) דדמאי, ובאמת חידוש גדול שלא העתיקו בינו המחבר בשולחנו.

ואמנם אנכי גמגמתי בזה שאינו דומה כלל לשם, שם מיירי כשכבר הפריש תרומ"ע בגורן, ע"ז אמרו שאינו מחוייב להביאם לעיר בשביל הכהנים, אלא הם נואו לגורן ויקחום, הא קמז דאין הבעלים חייבים באחריות התרומ"ע כבפ"ב בכורים, אבל הכא למה יפסיד הלוי על חלקו מה שלא הי' שייך לו כלל בטרם נעשה היין, ואם כי הי' יכול לעשות היין גם ביפו, מה אכפת לי' ללוי אם הי' יכול עשות כן, אבל כל שהוא עושה היין כאן הרי אח"כ הוא שבא חובת המעשרות, א"כ למה נחייב להלוי להפסיד ההוצאות.

ויעוי' בס' כו"פ פ"כ שכתב מפורש באם הי' לו ענבים לעשותם יין, אם תרם את ענבים אינו כלום, ולא זו בלבד שאינו מועיל כלל להיין, שצריך לתרום מחדש, לא שגם את הענבים לא פטר כלל בתרומתו מאחר שאינו מכוון כלל לאכול את ענבים רק לעשותם יין, וזהו מחלוקת ב"ש וב"ה פ"א דתרומות שס"ל לב"ה שאם רם ענבים על יין אין ת"ת כלל יעו"ש. ואם כי כל הראשונים לא פירשו כן וגם דברי הירושלמי שם ל"מ כפירוש הזה, יעו"ש"ה, וא"א לי לרדת לעומק העיון

בהירושלמי כעת שאין לי המפרשים שעליו לעיין בדבריהם, אבל מ"מ הרי א' השרים הראשונים אומר כן.

שוב שלח אלי להגיד לי שגם הוא חוזר בו, מטעם דהפרשת הענבים מקודם לדעת הרמב"ן הוא רק מדרבנן דס"ל דעיקר חובת תרומ"ע מה"ת הוא רק יין ושמן, כמ"ש תירוש ויצהר, ולא ענבים וזיתים, ואף לתוס' ב"מ (פז:): דס"ל שגם ענ"ז חייבים מה"ת היינו כשרוצה לאכלם, אבל כשרוצה לעשות יין ושמן אז ההפרשה מענבים וזיתים הוא רק מדרבנן, וא"כ אין טענת הבעלים טענה כלל, ומחוייבים לתת מן היין. ורק אחד העירני, שאם יצטרכו להפריש מע"ר ומעשר עני מן היין, אינו כדאי ושוה למוכרי היין לעשות יין כלל, שלפי החשבון הזה לא ירוויחו בפעה"ק ולזאת השבתי שכדאי שהלויים יושוו עם מוכרי היין בעד... (ההמשך חסר).

כה

בדבר מש"כ השע"ת בשם הרדב"ז באו"ח סי' תקס"א לקרוע פ"א לל' יום כשרואים מקום המקדש והברכ"י כ' שאין נוהגין כן. בעניותי ה"נ לי שיפה נהגו בני העיר שא"ק, שכל שבידו לאו כמחוסר מעשה, ומאחר שבידם לילך ולראות ה"ל כמו שראו, ולא מצינו שבעיר המלוכה יתחייבו רואי המלך לברך עליו כל ל' יום, א"ו מה"ט הוא שא"צ — ויעו' באחרונים בענין רואה קברי ישראל שלא לברך על קברי ישראל שבאותה העיר, רק פ"א, והיא היא.

כו

מש"כ בפאת השולחן שלא לברך דיין האמת בשו"מ כשרואה מקום המקדש, נפלא בעיני מאוד, וכי גרע מרואה אשת לוט שאין לנו שום דבר ממנה ולא הצטער שום אדם עלי', והברכה רק על המשפט האמתי של השי"ת, אז ק"ו להרואה מקום מקדשינו, שאין אסון בעולם דומה לו כמותו והשכר שהשברנו כשברו של ים אין די באר, ואיך לא נברך בשו"מ אתמהה פה קדוש יאמר ד"ז.

כז

ראיתי בפ"י רגמ"ה ד"ל בתמורה (ג.) בהא דהמקדים תרומה לבכורים שכ' דמיירי שנותן עיניו בצד זה ומפריש בצ"א דאל"כ ההפרשה הוי מעשה, ותמיהני דמזה מוכח להדיא דמהניא נו"ע גם בודאי טבל, ויעו' תוס' בכורות נט א ובכ"מ דפלפלו בזה, ולפלא שמכאן מוכרח הדבר ואולי למסקנא שאני ע"ל (ד:).

כח

ראיתי לכבוד אבא מארי הגאון זצ"ל שכ' בתוספותיו למשניות פ"ק דפסחים ליישב קו' השעה"מ (שהביאו הגרע"א שם) במאי דתנן ושורפין תרומה טהורה

ה"ט אע"ג דמטמא לה לטהורה, דאיך מטמאה לטהורה והא כתותי מכ"ש, מש"כ תוס' סוכה (לה), שי"ל דלפה"מ בשבת (כה). דמצות ביעור תט"מ היא כ' ואני נ"ל את משמרת תרומתי, א' תרו"ט וא' תרוט"מ, א"כ י"ל כמו שתרוט"ה א' רק לאכילת הכהן, כן תרוט"מ היא רק לצרכי הכהן להסיקה ת"ת, וכמש"ש, כ' ניתן לומר דאין על הזר שום מצוה כלל לשרוף את התרומה רק על הכהן היא מצוה, וא"כ ל"ש כלל משום כמ"ש כשהיא ביד ישראל. ומתוס' סוכה שם אין י"י, דשם מקשים לל"ק דאין יוצאים באתרוג של תט"מ ת"ל דכמ"ש, ממ"ג הם קשים דלזר ל"צ, משום דא"ל היתר אכילה דת"ל דאינו שלכם וכו', ושפת"י.

ואולם לעניותי יש לדון עדיין בזה, ואומר, הן אמת שאין על הזר מצות חובת עוה תט"מ מאחר שאינו שלו, אבל עכ"פ האיך נאמר שבשביל זה ל"ה כמ"ש שהיא ביד הזר מפני שהוא אינו חייב לבערו, והרי מ"מ סופו להתבער ביד כהן הא הזר חובתו לתתה לכהן וכמו תרוט"ה שצריך ליתנה לכהן כן הטמאה, מפורש וא"נ משמרת תרומתי, וא"כ סוף סוף של כהן היא וכתותי מ"ש. ותו שנתינו דתנן שורפין הטהורה עה"ט"מ האיך מתרצת והרי אם היתה ביד זר אין ל"ו מצות שריפה כלל, ואם ביד כהן הדק"ל, ואם נאמר דשבביל חמץ בע"כ גם ר צריך לשורפה, ע"ז י"ל דתליא בפלוגתא דאשלי רברבי דלקמן (מו:).

כט

ראיתי בפ"י הר"ח סוכה (מ:) שכ' לקח בפירות שביעית בשר, הבשר והפירות תבערין ביו"ט הראשון של פסח בשנה השביעית ומפורש בפ' אחרון שלמע"ש. פלאתי מאוד על פירוש זה של"מ לו חבר, לומר שזמן הביעור דשביעית היא גת ביעור המעשרות, והרי לא נזכר כלל זכר לשביעית בביעור חוקי התבואות, צו"ש בכל הדרשות שלא זכרו כלל לשביעית, וביותר שדרשו ממה דכתיב וקודש" לבכורים ותרומה, וכו' ומ"ט ל"א לשביעית דכ' בה להדיא קודש וירוחיו. והוא באמת חידוש גדול מ"ט לא הזכירו משביעית כלל, ואולי משום מצות הביעור היא פעמיים בשבוע, וגם בשנה הד', א"כ א"ל שפירות שביעית ער אז בשנה הד'. ורש"י במקומו שם פ"י כפשוטו בזמן הביעור היינו כל דבר כפי נורו, כדתנן בשביעית ובפ"ד (נא).

ל

הן נשאלתי מאז אם מותר לתת מעשר ראשון ללויה אשת ישראל, והשבתי נשיטות, שכיון שאין במע"ר קדושה ה"ל כמתנות דזרוע לחיים וקיבה שמתרים תן לכהנת אשת ישראל. אמנם עתה הוגד לי בשם הגאון הישיש הרש"ס נ"י שאומר שאסור ומשום במעשר לויים כתיב חלף עבודתכם, א"כ א"א לתת ללוי כלל שהיא אינה עובדת מקדש. ולדבריו גם לפנוי לוי א"א לתת, וז"א כלל, כמבואר ביבמות.

ותו, דהא כתיב בכהנים שהתרומות ניתנין להם בשביל חלקם בארץ, ואזי בכהנות שא"ל חלק כלל בארץ כמו כל נשות ישראל, נימא דא"א להם ליקח תרומה כלל, וז"א.

ותו דיסוד דבריו דמשום חלף עבודתכם הכתוב בלויים אינו יסוד אמיתי, שלדבריו אינו בכהנים, ובהרא"ש ר"פ המוכר אה"ב מבואר טעמא דל"מ תנאי במעשר לוי, מפני שא"כ הוא לוקח מפני התנאי שלו ולא מפני חלף עבודתו, וא"כ ישתנה הדין בזה בכהן ולהדיא מפורש בירושלמי פ"ק דדמאי ופ"ה דב"מ בכהן, וכ"כ הר"מ בחיבורו פ"ו ממעשר הי"ט בכהן ולא בלוי כבבלי. ותו לדבריו נאמר דבזה"ז שאינם עובדים כלל אין מגיע ללויים שום מעשר כלל, דל"ש חלף עבודתם.

לא

בתוס' בכורות נ"ז, ב' הקשו, כיון דהוקש תרומ"ע לתרומה א"כ מ"ט לא נאמר שגם תרומ"ע די בחטה א' ותירצו דזה א"א דהא מפורש בתורה שהיא מעשר מן המעשר יעו"ש. והיא כעין סברת התוס' בשבת (קל"א:) ד"ה שבעת דאא"ל דהג"ש מרבה לילות נגד פשטות הכתוב שכ' ימים שממעט לילות, והדבר פשוט מאוד. ואולם בנד"ד הוא תמוה מאוד, בתחילה איך ס"ד להתוס' להקשות כן שנאמר דמש"כ מעשר מהמ"ע, יהא די גם בחטה א' כמו בתרומה גדולה, דמה דמיון זה לתרו"ג, בתרומה לא נאמר שום שיעור כלל בתורה רק תרימו ואין שיעור להרמה ע"כ גם כ"ש פוטרת, אבל תרומת מעשר הרי להדיא מפורש שיעור ואיך נלמוד מפורש מן הסתום להקל עליו.

והכא עדיף טפי מהך דשבעת ימים שבסוכה ולולב דהתם בתרווייהו ימים כתיב והלא מצינו בכ"מ דגם לילות בכלל ימים, ע"כ שפיר ילה"ק ולתרץ כן, אבל הכא אין שום התחלה כלל וכלל לומר מפני הג"ש נגד המפורש, ולא נגד המשמעות לבד כמו שם, אלא גם נגד המפורש, ואיך יעלה עה"ד קושיא כזאת כלל עד שרבותינו בעלי התוס' הוכרחו לתרצה ג"כ רק מפ"ז, והיא פשוטה ומבוארה לכל בר ב"ר, וצריך להבין ד"ק, דעת רבותינו בעלי התוס' אשר הי' לכם כפתחו של אולם.

שבתי ואראה אולי אמצא פתחא זעירא לכנס לפני ולפנים. הנה הנוב"ת חיו"ד סי' ר"א, העלה בחריפותו ד"נ, שבמצות הפרשת חלה ותרומה ישנן ב' מצות, א. ההפרשה, ב. הנתינה. על ההפרשה אמרו שגם חטה א' פוטרת השיריים, אך מפרטי המצוה ג"כ שיפריש המפריש כדי נתינה והיינו כפי שיעור הנתינה, אולם מה שאמרו חכמים שיעור עין יפה רעה ובנינונית בתרומה ושיעור מ"ח וכ"ד בחלה זהו מדרבנן, אבל מן התורה צריך כדי נתינה, וכל שלא נתן גם כדי נתינה לא קיים גם מצות ההפרשה כראוי, אלא שהשיריים כבר הותרו בהפרשת כ"ש וכמו שאמרו חטה א' פוטרת אה"כ. וכבר העירו הבאים אחריו שכבר חידש זה התוס' רי"ד והובא במל"מ, אולם הנו"ב ביאר יותר, ויעו"ש בהגהת בנו שחזק דבריו היטב.

[הגה"ה. נזכרתי לרשום מה שעלה ברעיוני להבין שיחת רבינו הר"מ ז"ל ששינה חז"ל וכתב רפ"ה מבכורים, אפילו אם הפריש כשעורה ולא כ' חטה — אולי י"ל פ"מ ש"כ בס"ד בס"פ לשנת תרכ"ט פ' שלח, דגם בחטה יש שיעור נתינה, וכוונת גמ' שהתורה כיונה כפי ברכת ד' בעת שיעשו רצונו של מקום, שהחייטים הן כליות, וכבימיו של שמעון בן שטח, ככתענית כ"ג. ויעו' בחולין (ק"ט). דקמ"ל דא בדרש תנא דבי רבי ישמעאל, על כל זרע אשר יזרע כדרך שב"א מוציאין זריעה, בחיטי דשב"ש. (ואין הדבר תמוה לומר כן, ואינו כמש"כ רש"י ביומא נא.) דהתורה לא סמכה על ניסים שהרי כן הובטחנו מפורש ונתתי גשמיכם בעתם ורשו ע"ז בתענית שם לכה"ג). ע"כ השכיל רבינו לשלול זה ולכתוב כשעורה הוא מאכל בהמה כפסחים (ג.) וסוטה (טו.) ולא מצינו שהובטחנו בברכה ע"ז בחייטים, ע"כ הכוונה שגם כל שהיא פוטרת את הכרי — ויעו' ביחזקאל כ"ז י"ז יטי מניח ובפרש"י ות"י שם. אכן ברפ"ג מתרומות כ' כל' הגמ' ומפ"י אין ראייה לל דשם בחלה קאי.]

ולפ"ז יש לדון גם בתרומת מעשר, ולומר דשתי מצוות הן, א) ההפרשה היא תרו"ג דגם חטה א' תפטור, ב) אך הנתינה היא שונה מתרו"ג דשם צ"ל סגי כדי נתינה לבר, ושיעור עין רעה ובינונית ויפה הם רק מדרבנן, אבל בתרומ"ע הוא מן תורה לתת מעשר מן המעשר.

וזהו כונת התוס' בקושיתם שגם בזה יש להקיש לתרו"ג כמו דמקשינן תרומ"ע תרו"ג ליטול באומד, ה"נ י"ל שהוקש לתרו"ג ליטול גם חטה א' ולא יצטרך מעשר מן המעשר, והיינו בהפרשה לפטור את הכרי. וע"ז תירצו שפיר דכיון דבקראי פורש והרמותם ממנו תרומת ד' מעשר מהמ"ע א"כ עיקר ההפרשה לכתחילה צ"ל דוקא א' ממאה אא"ל שיהא כת"ג דשם ל"כ שום שיעור כלל בהרמה, כנ"ל ונתם בעז"ה.

והנה הרמב"ן ז"ל חלק בכלל מצות חוקי התבואות לשתיים, ההפרשה והנתינה, לא כדעת הרמב"ם ז"ל שמנאן למצוה אחת. והמגינים על הרמב"ם ז"ל המליצו עדו לומר דכל שיפריש מבלי שיתן גם מצות ההפרשה לא קיים, וע"כ איננה רק מצות אחת, ויעו' במגילת אסתר ובסידור עיון תפלה ה' חלה ושניהם אינם אתי עת. והנה כבר נפסק להלכה בטוש"ע יו"ד סי' של"א כדעת הרמב"ם ז"ל שבזה"ז מפרישין התרומה בטומאה והולכת לאיבוד גם לכתחילה יכולים להפריש כ"ש, כי ה בצע לכהן שניתן לו כדי שיעור והוא מוכרה לאבדו ולשורפו מבלי שום תועלת ה, ואף שבס' כפ"פ פמ"ד דעתו שגם בזה"ז צריך להפריש כשיעור, וכדתנן כשם והוא מפריש מן הטהורה כך הוא מפריש מן הטמאה אך בכ"ז הביא גם דעת רמב"ם ז"ל ולא חלק עליו בהדיא, ועכ"פ הרי בטוש"ע פסקו כן, וכן עמא דבר.

א"כ אף שמפורש בתורה נתינה בתרומה, אנו מקילים במצות נתינה, מפני שאין תועלת להכהן. ובע"כ בזה אנו תופסין טעמא דקרא, דהתורה אמרה ליתן מתנות הונה לכהנים שיהא להם לאכול, ומאחר שאין באפשרות להם שיהנו כלל, ע"כ גם

בהפרשה לכד סגי בלא מצות נתינה, וה"ל כשעה"ד דכדיעבד דמי, והרי בדיעבד בכ"ש פוטרת הכרי, וה"נ בזה"ז שא"א בטהרה.

ואולי י"ל דטעמא דהרמב"ם ז"ל שלכתחילה יש להפריש גם כ"ש די"ל שאם יפריש יותר יש בזה לתא דמטמא תרומה, שהרי ה"י די לו בתרומה מעט והוא מפריש הרבה וגורם לשרוף את התרומה בכדי בלא שום הנאה, ונהי דהתורה התירה לשרוף אה"ת, מלבד שי"ל שהוא רק מה שנטמא כבר התרומה שה"י מוכרח להפריש, אבל לא להפריש לכתחילה ולטמאנה, גם בלעדי זה הרי כ' משמרת תרומותי לך נתתים בב' תרומות הכ"מ א' טהורה וא' טמאה, ולך — להסיקה תחת תבשילך, א"כ ודאי דהטמאה כמו הטהורה אסור לאבדה ולשורפה לבלי תועלת, א"כ י"ל כל שהוא מפריש יותר מעיקר הדין ה"ה כמטמא תרומה ואסור משום משמרת תרומותי, ויפה כ' הר"מ שגם לכתחילה מפריש כ"ש בזה"ז שלאיבוד אזל. וכה"ג כ' בת' הרדב"ז דהקונה איסור שבטל בששים מעכו"ם ה"ה כמבטל איסור לכתחילה. ובזכרונותי כ' כה"ג רבות בס"ד.

ומיהו אה"נ דבדבר שראוי לשורפו להאיר ולתבשילו וכיו"ב יודה הר"מ שיצטרך להפריש כשעור, אבל אנן במה שהוא הולך לאיבוד מיירינן וכלשון רבינו ז"ל. ולפ"ז יוולד לנו דין חדש דאף לבתר דקיי"ל כשם שהוא קורא שם לטהורה כהק"ש לטמאה, מ"מ לא דמו זל"ז, די"ל דכטמאה אין בו דין עין יפה וכינונית ואינו חייב להפריש רק מה שהוא מעיקר ולא יותר ונהי דמתחייב לקיים דחז"ל להפריש יותר מכדי נתינה, השיעור של תורה, ולתת א' מששים, שבודאי במה שאמרו ל"ש לומר כלל שהוא כמטמא אה"ת, דהא מצווה ועומד לקיים מצות חז"ל, אבל יותר מזה בודאי אינו חייב, וצל"ע כעת בהחפזי.

לב

בדין הוצאת פירות שביעית לחז"ל, לפי הנראה הוא רק משום לתא דביעור קודש דצריך להיות במקומו כבפסחים (מט.) וכמ"ש בר"ש והרע"ב ס"פ דשביעית. ואולי בשביעית הוא רק מדרבנן, וכ"ש בשביעית בזה"ז בודאי הוא מדרבנן ועכ"פ לפי דרשא דבארצן שבפסחים (נב.) הרי שם כ' תהי' כל תבואתה לאכול, א"כ י"ל דווקא קודם הביעור. אולם לשי' הר"מ ז"ל דמצות הביעור הוא שצריך לשרוף כל הנשאר לאחר הביעור, ואסור בהנאה, יל"ע מנ"ל שצ"ל דווקא במקומו. ואולי לדעתו הוא באמת מן התורה וגזה"כ הוא שצ"ל במקומו ככל הקדשים. ואולי יל"פ הך דרב ספרא בפסחים שם, שבסברא זו נחלקו, ע"ש.

ואולם בנמכרו השדות לא"י להפקיעם מקדושת השביעית כמו שנהגו ע"פ היתר הרבנים ז"ל, י"ל דל"ש כלל איסור הזה דהא אין עליהם דין פ"ש כלל, ואיזה מקום נאמר בזה להתמיר במכירת היין לחז"ל כיון שאין בפירות הא"י קדושת השביעית כלל.

והגרש"ס אמר לענין מה שמחבבין הרבה ליקח אתרוג של א"י דבשנת השביעית

ש זה, ולשמחה מה זו עושה, דממ"נ אם של אה"ק היא ה"ל לנהוג קדושת שביעית. ואני השבתי דסברא זאת אינה מכרעת לאסור ולא להרחיק מלחבב ירותי, שאף אם אין בהם קדושת שביעית מ"מ פירות אה"ק הם — וכ"ש הסוברים שצריך להפריש גם תרומ"ע מהם.

לג

ל"נ פשוט דאין איסור להפקיע שביעית באיזה היתר דאל"כ מ"ט לא אסרו חז"ל בכירת שדות גם משום הפקעת השביעית — ואולי גם רבותינו חז"ל לא החמירו זה שכבר ראו בימיהם שהוא דבר שא"א לעמוד בו, וצ"ע.

לד

תוס' ביומא (כא.) כתבו שלא דיברה תורה מן הנס, ולכאורה במצות שביעית הרי נתבה תורה להדיא וצויתי את ברכתי, וצ"ל דו"א נס כלל, רק כדרך הטבע תוציא ארץ פירותי יותר בשנה השישית עד שתספיק גם לשנה השביעית. וגם י"ל דהנס שנבלעו הכ"ח במקומם, הוא דבר שא"צ כ"כ כיון שאפשר תוציאם, ע"ז הוא שכ' שהתורה לא סמכה ע"ז.

לה

נשאלתי משלשה מאחינו הגורזים הדרים במדינת קווקאז בעיר צחינואל, שבאו כאן בחודש תמוז תרס"ב עם ב"ב ע"מ להשתקע פעה"ק ירושלים ת"ו ושכרו בית דור בו לשנה כנהוג, אך עוד קודם חג הסוכות ראו שקשה להם ישיבתם פה מפני נמורת האקלים שלא הורגלו בזה, והסכימו לשוב לחו"ל לאחר החג, ובכ"ז ישבו ל ימות החורף, ובשביעי של פסח באו לשאול ממני ע"ד שרצונם למחר ליסע כבר לחו"ל, אם צריכים לשמור יו"ט שני כבחור"ל.

ועיינתי מעט והוסכם אצלי שאינם צריכים, שמלבד שלע"ד נ' כדעת הח"צ סי' קמ"ז שבני חו"ל הבאים בא"י א"צ כלל לשמור ב' יו"ט אפילו אין דעתם כלל להשתקע בא"י יעו"ש דבריו, ואנן הרי בקיאין בקביעא דירתא. ומש"כ בשאלת עבץ לבנו ז"ל, דגם בני א"י אם רצו לעשות ב' ימים רשאים, לא נ"ל הפעוט כלל, ה"ל חומרא דאתי לידי קולא וביטול כמה מצוות מה שנוהג בחול ולא ביו"ט, כבר ארז"ל בירושלמי ספ"ד דערובין על הפסוק וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים כל יחיו בהם, כסבורים אתם שאתם מקבלים שכר על שני ימים כו' — ואין ס' שאלת יעבץ אצלי לעיין.

לו

--- א"ל שלדעתו כמו פירות של חו"ל שבאו לא"י חייבים בתרו"מ, כן גם שבאו בשנת שביעית, שביעית נוהגת בהם, וכן כשהי' הגמר מלאכה של פירות

ששית בשנת השביעית חייבים בקדושת שביעית, והעיר ע"ז מדברי המהרי"ט.

לז

שמעתי [מהגרש"ס] בחוה"מ פסח, בהא דזר העולה לדוכן שעובר בעשה כבכתובות (כה). שלענין כל תוסיף שכהן המוסיף עובר כבר"ה (כה): גם הזר עובר, דהא מ"מ מוסיף הוא כשכבר בירך כמו הכהן, אבל לענין כל תגרע אם אינו מברך כלום ודאי דל"ש בהזר.

ולי אין הדבר מוכרח כלל גם לענין כל תוסיף, די"ל שלא נאמרה אזהרת ההוספה רק למי שמחוייב בהעיקר, אבל הזר שבעיקרו הוא עובר בעשה, א"כ איך יעבור בב"ת.

ואולי נוגע ד"ז בהספק שיש בכמה לאוין אם עוברים כיו"ב, כמו זר ששימש בטומאה, יעוי' תוס' יבמות (לב): ורבים כאלה כמ"ש בס"ד בכ"מ בחיבורנו.

לח

ההוא א' ליישב קוה"ע המפורסמת על קו' הירושלמי דליתי עשה דמצה ולדחי ל"ת דחדש, דהא אז נשתכחו השיעורין וא"כ שמא יאכלו חדש יותר מהשיעור, די"ל אם בחמץ היתר מצטרף לאיסור י"ל גם במצ"ה כן משום ההיקש מצה לחמץ, וא"כ י"ל דאה"נ שגם מצה לא יאכלו כזית גדול רק כ"ש ויצרפו לו איזה דבר מאכל, וא"כ לענין מצה מצטרף ולענין חדש לא מצטרף.

לט

שמעתי שהגאון מבריסק הגריל"ד זצ"ל החמיר ע"ע לתרום גם מפירות שנגמ"ל ביד עכו"ם, ושלא לעבור על חרמו של מרן הב"י וסייעתו שהחמירו בזה שלא לתרום מפירות עכו"ם כלל, המציא תחבולה לזה, לתרום ע"י שליח, לפ"מ שהעלה הנו"ב דהעיקר כתי' הב' שבתוס' ב"מ (יוד): דכל היכא שהוא שלד"ע השליחות בטל מכל וכל ואין מעשיו כלום, א"כ ממ"נ א"ש, אם ההלכה כהמהרי"ט וסייעתו שחייבין לתרום, הוי מעשה שליחות כדת והפירות מעושרין, ואם ההלכה כדעת הב"י וסייעתו, שלא לתרום, א"כ השליח עשה עבירה בעברו ע"ד הב"י, ע"כ שליחותו בטילה ולא עשה כלום, ושפת"י, פי צדיק יהגה חכמה.

ואמנם יש לפלפל בד"ק, להסוברים דבאיסור דרבנן ישלד"ע, וא"כ הכא ל"ה רק איסור דרבנן, תקנת הב"י וסייעתו, וא"כ שאין שליחותו בטל תקשה צדיק מה פעל. אולם ז"א דהא כל עיקר דברי הנו"ב שהעלה כן, היתה בהאי עובדא שאחד גירש את אשתו בע"כ ע"י שליח, ועבר על חרגמ"ה שהחרים שלא לגרש בע"כ, והרי ג"ז הוא רק איסור דרבנן, וא"כ ה"נ כן הוא. אלא שיש מקום לחלק משם, דשם בא להתיר א"א לעלמא שפיר יש לומר דאם גם נעשה בגרושין אסד"ר ע"י שליח

שלד"ע ושליחותו בטל כמו ע"י איסור דאורייתא, משא"כ בנד"ד מן התורה חייבין הפריש לדעת המהרי"ט וא"כ אם גם דעת הב"י שלא נתחייבו, והעמיד דעתו ע"י דיוי וגזירה שלא להחמיר יותר מדעות הראשונים, אבל עכ"פ אין בזה תקלה שעושין כן, ולא נוכל בזה להחמיר ולומר דשליחותו בטל כשליחות ד"ע דרבנן אם נאמר דבשאר עבירה דרבנן ג"כ המעשה בטל.

מ

הרב ר' שלום פפסטר נ"י שאלני בער"ח אלול אם לדעת רש"י דס"ל דלהאכיל תרומה טמאה לבהמה בשבת ויו"ט אסור משום דה"ל כשריפה דאסור ויו"ט, איך הדין אם מותר לזלף בשוי"ט, דהא ת"מ מותרים לזלף כמש"כ התוס' בפסחים (כ.). דה"ל כביעור, אם גם בזה שייך לומר אחשבי' וחקירה נאותה היא.

ואולי י"ל דלא דמי לאכילת בהמה, דשם בשבת (קכ"ג:) ובכ"מ מיירי רש"י באכילת תרומה טמאה כחלה וכיו"ב שהם מאכלי אדם ומן הדין אין מאכילין לבהמה כדא' בתענית (כ.): וכ"ש בתרומות כדדייק"ל, אלא שכיון שנטמא ואינו ראוי לאוכלו ולא להסקה, ע"כ מותרין להאכילו לבהמות, וע"כ כל שאין לו שום היתר בערו מן העולם רק באופן כזה, ה"ה עושה מצות בעורו בשוי"ט, ולזאת י"ל שפיר ירחמנא אחשבי' לביעורה וה"ל כמלאכה, היינו כמו שריפה, וכ"ז במאכל אדם שמאכילין לבהמה, שזהו רק בשביל שרוצה לבערו מן העולם, שאין דרך ב"א להאכיל מאכל אדם לבהמה, אבל בזילוף יין שכן הוא דרכם של ב"א גם בתרומה שהורה וכמ"ש שותין מלוג בסלע ומזלפין בשתים א"כ אינו נחשב כלל לבעור מן העולם רק שעושה כן להנאתו.

והוא ש"י העיר מקו' הירושלמי פ"ב דדמאי ולא נמצא מטלטל תרומה בשבת, מה חשש בזה והרי ראוי לזילוף ובע"כ שלשי' רש"י באמת אסור דה"ל כמו ליעורו. ולדבריו מה נעשה לדעת התוס' דס"ל דביעור ת"מ הוא דווקא בשריפה מ"מ זילוף מותר א"כ ל"מ מידי, אבל י"ל דאז אסור משום דפסחים ל"ג ב' (וע"ש ב"י:), דרמי ל"י בכלי מאוס וזה א"א אז, אלא שז"א לפמ"ש דכשרוצה לזלפו לא ימי לכלי מאוס. ויפה השיב מחו' הר"ר ב"צ כהנא נ"י דזילוף רק ביין חדש כמש"ש, א"כ פריך הירושלמי באופן שא"ר לזילוף.

מא

עוד נשאלתי מהררש"פ ש"י הנזכר, באם נתרמו ענבים וזיתים כדת ואח"כ עשו מהם שמן ויין אם צריך לתרום מחדש, דהא לדעת רמב"ן ז"ל אין ענבים חייבין כלל בתרומה ע"מ מה"ת רק זיתים וענבים לבד א"כ עיקר חובת תרומה ע"מ מה"ת הוא בא אח"כ, י"ל דאין התרומה של פירותיהם שהוא מדרבנן פוטרם מלהפריש את השמן היין שהוא מה"ת.

והשבתינו אולי י"ל דכה"ג שכבר חייבו חז"ל להפריש מועיל לשל תורה, דוגמת

קידוש היום כשמקדשים בתוס' שבת שפוטרת קידוש של עצם היום אף דתו"ש מדרבנן ע' מרדכי פ"ב דמגילה, מג"א סי' רס"ו. ואפ"ל דהך דהכא עדיף טפי, דה"ל כתורם בשבלין קודם מירוח, דא"ח כלל, ומ"מ הוה תרומה גמורה, ה"נ ה"ל הפרשה גמורה לפטור את השמן והיין.

מב

עוד העירני בדבר מש"כ הפרישה סי' של"א ליישב מ"ט כ' המחבר שם בתרומה להכשיר קודם ההפרשה ובמעשר שני קודם המירוח משום דמע"ש אסור לאבד, ובטרם גמר דבריו הקשתי ג"א כמוהו, דמג"ל להחמיר במע"ש יותר מבתרומה, ואדרבה מע"ש קיל מתרומה די"ל פדיון, ועוד הוספתי דכל מה שאסור לאבד את המע"ש הוא דאיברי קודש, ובקודש היינו תרו"מ כ' משמרת תרומותי, וה"נ דצריך מע"ש שימור בתרומה, ע"י ל' רש"י פסחים ל"ח א.

מג

עוד הוסיף לשאול עמ"ש דאין ליקח לכתחילה אתרוג של ת"ט ומע"ש מפני שמפסידה, והיינו קליפת האתרוג שנפסד במשמוש היד, דא"כ מ"ט מותר באתרוג של שביעית כמש"ש לט א', והשבתי דבשביעית האיסור משום דכ' לאכלה ולא להפסד, ולפ"ז י"ל דכל שי"ל הפסד יותר נדחה איסור זה, וא"כ כשלא יהי' לו אתרוג בשנה השביעית ממילא יהא ההפסד יותר מהפסד הקליפה של האתרוג, אבל בתרומה ומע"ש האיסור הוא שצריך לשמור שלא לאבד, ע"כ ג"ז אסור. והוא העיר לומר, דבשביעית י"ל דאיסור ההפסד הוא דווקא בכזית כדכתיב לאכלה, וכמו שהאריך מהרי"ט אלגאזי בספ"ק דבכורות בזה, משא"כ בתרומה ומע"ש, וג"ז נכון.